

„Člověk chce svobodu, aby se stal člověkem, kterým se chce stát.“

James Buchanan

Spontánní řád v akci: Čárové kódy

STEPHEN GROSS

Napadlo vás někdy, kdo dohlíží na systém čárových kódů? Nejspíš ne. Je to docela složitý systém, takže určitě existuje nějaký centrální dohled nad těmito kódy, které se nacházejí na zboží v obchodech po celém světě. Čárové kódy na sobě nesou i výrobky produkované v dalekých zapadlých vesničkách vzdálených zemí. Asi existuje nějaká mezinárodní instituce, která tyto kódy spravuje, ne? Ne!

Tak nezabýval se aspoň nějaký parlamentní výbor otázkou, jaký systém identifikace zboží a řízení zásob bude nejlépe sloužit spotřebitelům? Ne!

Zamysleme se na okamžik nad vším tím zbožím, které můžeme najít v supermarketech. Jsou to tisíce položek a každá má své číslo a čárový kód. Když pak jdeme se svým košíkem k pokladně, aby pokladní zboží načetla čtečkou, systém nejenže identifikuje naše zboží a jeho cenu, ale dává obchodům návrh informací o stavu

skladových zásob. Některé velké supermarket mohou dokonce automaticky zasílat informaci o stavu skladu dodavatelům, kteří tak vědí, kdy je potřeba doplnit další zboží do obchodu. Technologie čárových

kódů také dává prodejcům spolehlivý mechanismus k omezení ztrát zboží a tržeb díky možnosti podrobného sledování zásob. Tato nepatrná inovace, kterou jako spotřebitelé dnes považujeme za samozřejmou, umožnila prodejcům obrovsky zvýšit produktivitu a tedy snížit náklady.

Z toho pak těží spotřebitelé ve formě nižších cen, protože když klesají náklady, konkurence postupně přesunuje tuto výhodu i na spotřebitele.

Za rozšíření čárového kódu vděčíme spontánnímu tržnímu procesu. Pro každou firmu bylo nepochybně racionální zavést ve svém obchodě standard, který umožňuje koordinaci s dodavateli a který celkové náklady systému rozkládá na celá odvětví, než vyvíjet systém vlastní a nést tak dodatečná rizika a náklady vývoje a zavádění vlastního systému řízení zásob. Kooperace se vyplácí každému z konkurentů i konečným spotřebitelům. Systém čárových kódů je skvělým příkladem toho, jak trh dává řád něčemu, co se jeví nekonečně složitě a komplexně provázané. Systém čárových kódů vyrostl spontánně díky potřebám obchodu se spotřebním zbožím. Nemělo by nás to překvapovat, protože to se na trhu děje vždy, když není vládními restrikcemi omezován. Navíc mnoho ekonomů

(Pokračování na str. 2)

DÁLE ČTĚTE:

Petr Mach

Základy ekonomie (1):
Obětované příležitosti

Bryan Caplan

Stručná obhajoba chartových
měst: Zpráva pro Nadaci manželů
Gatesových

Jan Průša

Ekonomická krize jako úpadek
tvůrčí činnosti

Ondřej Trhoň

Krátce o moraličtění kapitalismu

Martin Pánek

Dvakrát krátce o duševním
vlastnictví

Jakub Skala

Jak stát zabíjí chudé

Godfrey Bloom

Kartel zlodějů

EU získala Nobelovu cenu: Po 40 letech je satira opravdu zbytečná

DANIEL HANNAN

Na zprávu o tom, že EU získala Nobelovu cenu, jsem jako většina lidí reagoval salvou radostného smíchu. Výběrem tohoto okamžiku – právě když euro posílilo národní antagonismy na dosud nejvyšší úroveň – prokázal nobelovský výbor úžasného komického génia. Je to 40 let od chvíle, kdy Tom Lehrer (americký satirik – pozn. překl.) řekl, že „satira už je zbytečná“, když se dozvěděl, že tato cena připadla Henrymu Kissingerovi. Ani Lehrer

by si ve svých nejfantasknějších představách nepředstavil, že výbor přeskočí Irenu Sendlerovou, která opakovaně riskovala svůj život, aby zachránila děti z varšavského ghetta, a dá cenu Alu Goreovi. Žádný z jeho domyšlivých činů nebyl tak bizarní jako udělení ceny Baracku Obamovi před tím, než pořádně začalo jeho funkční období prezidenta USA (ačkoliv tato nobelovka se ukázala být zvláštním způsobem výstižnou: tyto rané hope-change dny byly

(Pokračování na str. 2)

Spontánní...

(Pokračování ze strany 1)

a filosofů inspirovaných F. A. Hayekem a jeho učitelem Ludwigem von Misesem věří, že takto by měl vznikat celý společenský řád, neboť jde o proces založený na dobrovolných ujednáních jednotlivců, což je podstata skutečné svobody.

Rozšíření systému čárových kódů má původ v potřebách konkurujících si obchodů sdílet meziodvětvový standard, který umožní lepší organizaci práce. Obchodníci vystavení konkurenčnímu tlaku neustále hledali způsoby, jak zvyšovat efektivnost odbavení zákazníků a řízení zásob. Nikdo z nich však neplánoval revoluci celého odvětví. Každému šlo spíš jen o jeho zisk a až jako vedlejší efekt vytvořili pozitivní nezamýšlené důsledky pro všechny. Kdyby někdo chtěl shora zavést nějaký takový systém ve prospěch spotřebitelů, výsledkem by mohlo být spíš zhoršení stavu pro všechny. Jak poznamenal Adam Smith v 18. století: „Tím, že sledují vlastní zisk, často podporují zájem společnosti lépe, než kdyby zlepšení situace společnosti bylo jejich záměrem.“

Již v roce 1932, dlouho před tím, než byl současný systém čárových kódů

vynalezen, student z Harvardu Wallace Flint napsal diplomovou práci na téma automatizace řízení zásob maloobchodních prodejen. Flintův systém byl založený na děrovaných kartách a klouzavých regálech, které umožňovaly snadné řízení zásob a rychlý přesun zboží ze skladu k zákazníkům. Technologie čárových kódů byla vyvinuta v roce 1949 Normanem Woodlandem, studentem a učitelem na Drexelově Univerzitě ve Filadelfii. A v roce 1974 bylo s čárovým kódem odbaveno první zboží – balení deseti žvýkaček Wrigley's. Stalo se tak Supermarketu Marsh v Troy v Ohiu. Od té doby se technologie čárových kódů trvale vyvíjí. Díky technologickým inovacím mohou nynější kódy obsahovat větší objem informací. Čárové kódy dnes můžeme najít na každém jednotlivém kusu ovoce a nejen na celých přepravkách.

Nyní po 38 letech existence čárového kódu jsou technologie čtení kódů a samotné kódy na mnohem lepší úrovni. Myslíte, že původní vynálezci čárového kódu snili o tom, do jakých rozměrů se jejich nápad vyvine? Dnes mohou čárové kódy přečíst i naše mobilní telefony a již nastupuje další inovace v podobě QR kódů složených z kostiček ve čtvercovém poli.

○ standardizaci v odvětví dnes usilu-

je GS1, neziskové sdružení soukromých konkurujících si obchodníků. Sdružení GS1 existuje už léta (byl název se měnil) a vzniklo spojením amerických a evropských asociací. Jen ve Spojených státech má na 200 tisíc členských firem. Celosvětově sdružuje přes milion podniků z 20 různých odvětví od zdravotnictví, přes prodej květin a alkoholu po vydavatele knih, a usiluje o standardizace specifických nástrojů pro jednotlivá odvětví s cílem zvyšovat efektivitu podnikání.

Je třeba ocenit efekt takové organizace. GS1 funguje na principu svobodné směny a dobrovolného sdružení. Prospívá svým členům, ale má i druhotné efekty v podobě nižších cen a pohodlnějších nákupů pro spotřebitele. Jakákoliv vládní organizace by sotva dokázala takový systém provozovat.

Volný trh dokáže reagovat na měnící se okolnosti složitěho světa a umožňuje diverzifikaci. Státní byrokracie je naproti tomu vždy nepružná. Lidé, kteří jsou k volnému trhu skeptičtí a věří, že jakýkoliv řád musí být vždy centrálně organizován, by si z úspěchu a rozvoje systému čárových kódů měli vzít ponaučení.

Vyšlo v časopise *Freeman*, říjen 2012. Stephen Gross je studentem na University of Central Arkansas. Překlad Petr Mach.

EU získala...

(Pokračování ze strany 1)

nejlepším obdobím jeho úřadu). Ale tohle? Tohle překonává všechno.

Už jsem o tom dlouze psal dříve. Ve zkratce: EU není příčinou, nýbrž příznakem evropského míru, který se zrodil porážkou fašismu, rozvojem demokracie a bezpečím spojenectví NATO. Její převládající dogma – myšlenka, že nacionalismus způsobuje války – je chybné. Nejsmrtelnější války evropské historie byly způsobeny nejvíce náboženskými rozdíly, poté ideologickými. Národní stát se za ta léta prokázal být pozoruhodně stabilní nádobou pro spravedlnost a demokracii. Evropa národů, každý z nich dobře se cítící s víceméně etnografickými hranicemi, bude pokojnější než slátanina porušených hranic, komu-

nit spravovaných někým jiným, než komunita chce, a nespokojených menšin. Namačkání lidí do jednotného státu proti jejich vůli málokdy vede k demokracii nebo dobré vůli. Nefungovalo to Habsburkům, Otomanům ani Sovětům. Tato politická zřízení přežívala pouze, dokud byla policejními státy. V okamžiku, kdy se jejich ustavujícím národům umožnilo vybrat si, zvolili si nezávislost.

G. K. Chesterton upozornil, že ztracování patriotismu, protože je uváděn jako příčina válek, je jako ztracování lásky, protože je uváděna jako příčina vražd. Ve skutečnosti je patriotismus tím, díky čemu cítíme závazky k lidem kolem nás; je tím, díky čemu se chováme nesobecky. Protože cítíme společnou identitu s našimi spoluobčany, respektujeme zákony, o kterých si myslíme, že jsou hloupé, akceptujeme výsledky voleb, i když jsme hlaso-

vali pro poraženou stranu, platíme daně pro blahobyt cizích lidí. Taková společná identita existuje v rámci Německa nebo Řecka. Ale v rámci EU? Podívejte se, co říkají Němci o Řecích a naopak. Všimněte si nepokojů ve Španělsku. Připomeňte si, že Brusel svrhnul zvolené premiéry v Itálii a Řecku.

A pak si poslechněte, jakým způsobem odvrací eurokrati jakoukoliv kritiku – nedostatek demokracie, finanční neefektivnost, korupci – samolibě trvají na tom, že mír v Evropě všechno ospravedlňuje. I kdyby to byla pravda, bylo by to vypočítavé stanovisko. Ale právě letos můžeme nejlépe vidět, že to pravda není.

Vyšlo na autorově blogu <http://danielhannan.co.uk>. Daniel Hannan je europoslanec za Konzervativní stranu Velké Británie. Přeložil Martin Pánek.

Dar Laissez Faire je odečitatelný od základu daně

číslo účtu 1011153517/5500

Děkujeme Vám za podporu šíření myšlenek svobody

ZÁKLADY EKONOMIE (1)

Obětované příležitosti

PETR MACH

V sérii krátkých článků představíme jednoduchou formou několik základních poznatků ekonomie. V tomto prvním díle vysvětlíme podstatu nákladů obětované příležitosti.

Podstatou ekonomie je zkoumání jednání lidí, kteří se rozhodují, jak využijí vzácné prostředky na různá alternativní využití. Ekonomie tedy nezkoumá veškeré konání lidí, některé konání nechává k bádání biologům či psychologům.

Prostředky, které máme k dispozici, jsou vždy vzácné v tom smyslu, že jich máme omezené množství. Denně máme jen 24 hodin, náš pozemek má přesně 10 hektarů, a na účtu máme jen aktuální zůstatek a ani korunu víc.

Vždy existují alternativní možnosti, jak své vzácné prostředky využijeme. Můžeme např. jít do školy na přednášku, pak ale nemůžeme tu stejnou hodinu pracovat nebo jít hrát fotbal. Můžeme na svém pozemku pěstovat obilí, nebo na něm postavit haly a vyrábět počítače. Můžeme si za peníze na účtu koupit třeba nové auto, pak je ale nemůžeme současně utratit za akcie nebo za cestu kolem světa.

Když se chováme racionálně, využijeme své vzácné prostředky nakonec na tu alternativu, která nám přinese nejvyšší uspokojení – užitek v poměru k nákladům.

Podstatnou součástí nákladů jsou vždy náklady obětované příležitosti – tj. užitek, který jsme mohli mít z druhé nejlepší alternativy, kterou jsme nakonec oželeli.

Lidé obvykle v procesu rozhodování postupně zužují výběr na alternativy, mezi nimiž nakonec zvolí tu nejvýhodnější. Když jdete na oběd a máte před sebou jídelní lístek, nejprve třeba zavrhnete bramborové šišky se strouhankou, pak hovězí s koprovou omáčkou a nakonec váháte mezi gulášem a svičkovou. Když nakonec vyberete svičkovou, vaše druhá nejlepší alternativa, kterou jste se rozhodli obětovat ve prospěch svičkové, byl guláš. Uspokojení, které jste mohli mít z guláše, je vaším nákladem obětované příležitosti.

Když lidé srovnávají přínosy a náklady různých činností, nejde z daleka jen o peněžní přínosy a náklady. Přesněji řečeno, o peněžní náklady nejde nikdy – spíš o to, co jsme za utracené peníze mohli mít. I když s nějakou činností nejsou spojené žádné explicitní finanční náklady, náklady obětované příležitosti existují vždy. Takže ani to, co je jinak zadarmo, nemusí být nejvýhodnější.

Řekněme, že dostanete zdarma lístek na operu. Opera vás ale nudí a raději byste šli s kamarády na fotbal, i když za vstup na tribunu musíte zaplatit 200 korun.

Řekněme, že jste muž, a dívka, kterou máte rádi, se vám zmíní, že by ráda někdy šla na operu. To pro vás změní strukturu nákladů a přínosů. Příležitost jít na operu s přítelkyní znamená, že budete sedět vedle ní a vypadat jako člověk, kterého zajímá opera. To vám v jejích očích může pomoci. Pokud pro sebe přínosy považujete za větší než užitek z alternativního využití vzácných zdrojů, rozhodnete se koupit drahé lístky na operu.

Proč se do Čech dováží vajíčka z Polska? Copak náklady na výrobu vajíček nejsou stejné u nás jako v Polsku? A copak dovoz vajíček s sebou nenese dodatečné dopravní náklady? Pokud jste majitelem pozemku, zvažujete, jaké je alternativní využití pozemku. Pokud u nás bude výnosnější na pozemku mít golfové hřiště, řepku nebo solární panely, zatímco v Polsku ne, pak se vyplatí dělat vajíčka v Polsku. A u nás budeme častěji mít řepku, golfové hřiště a solární panely. Možná, že kdyby vláda přestala uměle zvýhodňovat solární panely, opět by se vyplatilo dělat u nás vajíčka a nemusela by se vozit a nemusely by se vynakládat dodatečné náklady na dopravu.

Petr Mach učí ekonomii na VŠFS a na VŠEM.

Je předsedou Strany svobodných občanů.

Stručná obhajoba chartových měst: Zpráva pro Nadaci manželů Gatesových

BRYAN CAPLAN

Nadace Billa a Melindy Gatesových má zajímavý mechanismus pro skládání účtů. Poté, co učiní velké sponzorské rozhodnutí, požádají o zprávy ohledně kladů a záporů „cest, po kterých se nevydali“ – jiných možností, kde mohli vydat svoje peníze. Protože se Nadace manželů Gatesových nedávno rozhodla nepodpořit chartová města (angl. originál *charter cities* zatím nemá ustálený český překlad – pozn. překl.), která by pomohla snížit globální chudobu, požádali mě, abych jim napsal zprávu, ve které vysvětlím, proč udělali chybu. Zde je plný text mojí zprávy, který přetiskují s jejich svolením:

Každý, kdo myslí vážně zmenšení světové chudoby, musí přijmout jeden klíčový

fakt: Přerozdělení od bohatých k chudým nevyřešilo a nemůže vyřešit víc než jenom nepatrnou část problému. I kdybychom mohli dokonale vyrovnat příjmy ve státech třetího světa, aniž by to ovlivnilo produkci, byli by občané ze zemí třetího světa stále uvězněni v bahně chudoby. Vezmeme si Bangladěš jako příklad. Jeho HDP je 256 miliard dolarů, populace 164 miliónů, takže rovnoměrné rozdělení by nám přinejlepším dalo příjem 1561 dolarů ročně – zhruba 4 dolary denně. Země se nedostanou z chudoby tím, že si svoji produkci rozdělí rovnoměrněji. Dostanou se z chudoby zvýšením produkce – tím, čemu ekonomové říkají „hospodářský růst“.

Na první pohled vypadá zvýšení pro-

dukce jako něco extrémně zdlouhavého a těžkého; něco, co si vyžádá desítky let investic do vzdělání, infrastruktury, politických reforem a kdovíčeho ještě. Avšak existuje zde jeden prostý způsob, jakým si lidé z třetího světa mohou drasticky zvýšit produkci přes noc: musí se přestěhovat do prvního světa. „Prémie za místo“ (The Place Premium), důležitý článek od autorů Michaela Clemense, Claudia Montenegro a Lanta Pritchetta¹ z Centra pro globální rozvoj, nabízí nejpřesnější odhady výhod migrace. Autoři zjišťují, že země pobytu má na příjem mnohem větší efekt, než

¹ http://www.cgdev.org/files/16352_file_CMP_place_premium_148.pdf

když dohromady sečteme efekty špatného vzdělání, špatného zdraví, špatných pracovních návyků a všechny další nedostatky běžně připisované pracovníkům z třetího světa. Když zafixujeme všechny vlastnosti pracovníka a přestěhujeme ho z Haiti do Spojených států, zvedne se jeho plat zhruba desetinásobně – to je růst o 900 %. Poučení: Pracovníci ze třetího světa jsou méně produktivní než pracovníci z prvního světa hlavně proto, že žijí v dysfunkčních zemích.

Nejlepším řešením globální chudoby tedy je, aby první svět dovolil vyšší úroveň imigrace. Bohužel, i přes svoji nízkou absolutní výši (roční imigrace do USA je dobře pod jedním procentem populace) je imigrace už teď extrémně nepopulární. Vypadá to, že značně otevřenější hranice – o skutečně otevřených hranicích ani nemluvě – jsou v dohledné budoucnosti politicky nemožné. Úkolem proto je vymyslet blízký substitut pro migraci ze třetího světa do prvního. A je to výzva, ke které se čelem staví stále vlivnější návrh Paula Romera na „chartová města“.

Smyslem chartových měst je vytvořit oblast prvosvětového vládnutí vysoké kvality uprostřed třetího světa. Jak? Tím, že přesvědčí vlády ve třetím světě, aby vytvořily nová samosprávná města, vyňatá z většiny existujících zákonů. Tato nová města by mohla být pod vládou zahraničního práva a spravována zahraničními vládami – nebo dokonce ziskovou firmou. Zatímco specifika jsou úmyslně flexibilní, jsou zde tři základní stavební kameny jakéhokoliv chartového města:

- Neobydlená část země o velikosti města, kterou dobrovolně poskytne vláda.
- Charta specifikující pravidla, kterými se město bude řídit.
- Svoboda pro případné obyvatele chartového města, investory a zaměstnance, aby se mohli přistěhovat a odstěhovat.²

Úspěch Hong Kongu je klíčovou inspirací. Za úsvitu britského panování byla země, kterou je dnes Hong Kong, řídicí osídlena. Ale měla jedno pozhřebání, které bylo odepřeno zbytku Číny: britská pravidla – psaná a nepsaná, zastiřešená 99letou smlouvou s čínskou vládou. Zatímco zbytek Číny si protřpěl cykly chaosu a tyranie, Hong Kong si užíval stabilních, prorůstových pravidel. Zahraniční investoři ho správně ohodnotili jako bezpečné místo pro investice. Ambiciózní Číňané ho správně ohodnotili jako místo, které je zve k životu a práci. A díky té 99leté smlouvě ho

neochotně toleroval i nevyzpytatelný komunistický diktátor Mao Ce-tung. V době, kdy se Hong Kong navrátil pod vládu pevninské části, nebyl pouze zemí prvního světa, ale také modelem hodným následování pro zbytek Číny.

V principu by mohly země třetího světa odložit nacionalistické předsudky a „importovat“ psaná a nepsaná pravidla, díky kterým západ zbohatl. Ale to je extrémně těžké. I pokud si odmyslíme intenzivní populistickou opozici, je těžké naroubovat instituce jedné země na zemi druhou – obzvláště, pokud se musíte na každém kroku potýkat se zakořeněnými zájmy. To platí také pro svět businessu. Jak je nechvalně známo, firemní kultura je velmi tvrdohlavá. V businessu i politice pro úspěch často potřebujete začít s čistým štítem. Je lehčí otevřít nový Walmart než zlepšovat řetězec Kmart. Obhájci chartových měst argumentují, že je taktéž snazší přivést „vládu zvenčí“, aby vytvořila nové fungující město, než aby reformovala nefungující existující země.

Jak naznačuje úspěch Hong Kongu, chartová města mají přímé i nepřímé výhody.

Co se těch přímých týče, každé chartové město by dovolilo miliónům lidí žít lepší životy díky integraci se světovou ekonomikou. Kritici sice bagatelizují tento úspěch jako pouhé „lízání smetany“ (cream-skimming), ale smutnou pravdou je, že většina světové smetany se teď sráží v zaostalých farmách a dysfunkčních slumech. Pokud by rodilí podnikatelé, kteří postavili Hong Kong, byli uvězněni v pevninské Číně, většina z nich by promrhala svoje životy neperspektivní prací v maoistických komunách nebo by se připojila ke komunistické elitě. Hong Kong jim dal příležitost využít talent, který by jinak byl promarněn.

Co se týče těch nepřímých, každé chartové město je majákem osvícenství. Hong Kong svítil tak jasně, že přesvědčil i dogmatickou čínskou komunistickou elitu, že soukromé vlastnictví, zahraniční investice a ekonomická integrace se světovou ekonomikou jsou cestou, jakou se mají ubírat. Chartová města by byla laboratořemi rozvoje. Úspěšné modely by mohly být „zkopírovány a vloženy“ v řádu let, ne desetiletí. A nakonec mohou přimět svoje vlastní národní vlády k tomu, aby přijaly transparentní prorůstová opatření.

Koncept chartových měst je ideálním pro podporu Nadací manželů Gatesových. Každý filantrop, který chce překonat světovou chudobu, by měl chartovým městům dopřát sluchu, ale Nadace manželů Gatesových je více než běžná filantropie. Nadace manželů Gatesových reprezentu-

je inovace, podnikání a přístup založený na důkazech. Několik z jejich Hlavních principů vytváří přirozenou spřízněnost s konceptem chartových měst – zejména princip č. 5 („Naše zaměření... preferuje některé z těch nejvíce opomíjených problémů.“), č. 6 („Identifikujeme problém, který je třeba změnit, a napneme všechny síly proti teorii změny.“), č. 7 („Riskujeme, přijímáme velké sázky a jednáme rychle. Jsme tady na dlouhé období.“) a č. 11 („Dosahovat výsledků se zdroji, které jsme dostali, je maximálně důležité – a my in-formace o těchto výsledcích vyhledáváme a sdílíme.“). Chartová města jsou jedním z těch intelektuálně seriózních návrhů na stole, které mohou drasticky snížit světovou chudobu. Sponzorování tohoto „opomíjeného problému“ manželi Gatesovými je „velká sázka“, která by lehce mohla nastartovat cyklus pokroku.

Další světlou stránkou chartových měst je to, že nemají skoro žádnou temnou stránku. Chartové město začíná na prázdném kusu země. Může růst jedině dobrovolnou migrací zaměstnanců a investorů. Když si nikdo nevybere přestěhování, nebudou na tom hůře, než by byli, pokud by chartové město nikdy nevzniklo. Pokud pokusy o vznik chartových měst selžou, aspoň neuškodí lidem, kterým měly pomoci.

Naproti tomu jsou cesty, kterými se teď hodlá vydat Nadace manželů Gatesových, horší než nedělat nic. „Vytvořit organizace, které budou pracovat s chudinou na venkově“ a „integrovat hlas chudých do plánovacího procesu“ zní soucitně. Ale mohlo by to snadno zbrzdit jediný proces, který redukuje chudobu, totiž hospodářský růst. Moje první kniha *Mýtus racionálního voliče: Proč v demokracii vítězí špatná politika* (Nakladatelství Lidové noviny 2010) ukazuje, že ekonomická neznalost je vlastní zejména nejméně vzdělaným lidem. U nich je obzvláště pravděpodobné, že budou ekonomiku mylně považovat za hru s nulovým součtem, budou se bát ekonomické interakce s cizinci a budou se naivně soustředit na zaměstnanost místo produkce. Upřímně, hlasy jako tyto musí mít menší vliv na politiku, ne větší.

Pokud skutečně chcete vědět, co je dobré pro světovou chudinu, nechtějte po nich, aby se stali amatérskými sociálními vědci. Podívejte se, jak hlasují nohama. Postavte chartová města a chudí přijdou.

Bryan Caplan je profesor ekonomie v Mercatus Center a na George Mason University. Přeložil Martin Pánek

² <http://www.chartercities.org/fac>

Ekonomická krize jako úpadek tvůrčí činnosti

JAN PRŮŠA

„Čím více stát zasahuje, aby vynutil záruky životní úrovně, čím více reguluje mzdy, zavádí povinné pojištění, zdravotní péči, vzdělání a celkově přebírá vládu nad životy zaměstnanců, a to ve prospěch firem a zaměstnavatelů, tím více narůstá zmíněný stav polootroctví. A pokud se bude státní socialismus tohoto druhu rozvíjet, řekněme, po tři generace, stane se z něj natolik zakořeněný zvyk a rámcem uvažování, tak naočkovaný do státních politik a k nim přikovaný, že z něho nebude úniku.“

Předpověděl docela přesně britský spisovatel Hilaire Belloc v roce 1938 ve své knize *The Great Heresis*.

Ona krize, o které dnes tak často mluvíme, je logický důsledek dlouhodobého společenského vývoje. Chybně ji označujeme jako krizi ekonomickou. Hospodářství je pouze jednou složkou tohoto vývoje, i když se v něm negativní vlivy projevují nejjasněji.

Plíživý neproduktivní socialismus

Českou produktivní ekonomiku, stejně jako všechny západní vyspělé ekonomiky, stále více a rychleji napadá parazit neproduktivních složek. Pod jejich tíhou se hospodářství zadržává. Z 10.500.000 obyvatel ČR jich pracuje ani ne polovina, v roce 2011 bylo pracujících 4.872.000. Ovšem i z těchto pracujících se jich na produktivní činnosti mnoho pouze přizívuje a někteří jí dokonce přímo brání.

Sem patří zejména neproduktivní, přerozdělovací státní instituce, kterých přibývá. Aniž bychom zpochybňovali základní úlohy státu (např. obrana nebo justice), narůstají armády byrokratů a kontrolorů, kteří dohlížejí na úspornost žárovek a správnou zahnutost dovezených banánů. V České republice proteče rukama státních byrokratů už přes 43 % veškeré ekonomické produkce, a to je obrovské číslo. Než se nadějeme, bude u nás zase většinově stá-

tem řízené hospodářství, odkud už je jen krok k totalitnímu politickému režimu.

Tuto neprodukcí pomáhají skrývat hordy předražených asistentů, poradců, pseudo-odborníků, vizážistů, stylistů a tiskových mluvčích. Ti všichni jsou na státní byrokratický aparát pevně přísátí a bobtnají spolu s ním.

Státe, dej!

Pečovatelství státní sektor přímo vychovává k vyhýbání se produktivní činnosti.

Například poskytováním univerzitního vzdělání zdarma pro mládež, kterou studium ani zbla nezajímá. Na oborech pochybných nebo s nesmyslně nafouknutým počtem studentů - počínaje politologiemi, sociologiemi, multi-kulturologiemi, přes komunikační studia, studia fotbalových rozhodčích a studia společensko-pohlavní (tzv. genderová). A konče ekonomy, kteří se místo dobrého řízení svého podnikání a investic učí špatně řídit rovnou celý stát.

K neproduktivní činnosti stát vychovává také poskytováním všemožných dotací a grantů. Ne těm, kteří prospějí zákazníkům, ale těm, kdo buď nejvíce pochlebují (korupce idejí) nebo se o grant s byrokratem přímo rozdělí (korupce peněžní).

Eurozóna jako maska problémů

A v tomto úpadku ekonomické tvůrčí činnosti vznikla eurozóna. Eurozóna umožnila těm slabším mezi slabými (např. Řecku a Španělsku) maskovat svou méně výkonnou ekonomiku. Dovolila jim žít si nad poměry a na dluh. Toto maskování příchod kolapsu oddálilo, ovšem samo o sobě nezpůsobilo.

Banky, přímo napojené na stát a řízené politikou státní centrální banky, vesele nakupovaly státní dluhopisy bez rozdílu na jejich důvěryhodnost. Nakupovaly a stále je nakupují z peněz svých klientů, aniž by ti to střadatelé o tom měli ponětí. Úspory, o kterých si myslíme, že máme připraveny

na budoucnost, se ve skutečnosti s mlaskáním projíždají, mnohdy daleko za našimi hranicemi (zkuste si zjistit, kolik z vašeho důchodového spoření je vloženo v dluhopisech kterých zemí).

Zastavme nefunkční centrální plánování

Z toho také vyplývá, že jakákoliv opatření týkající se měnové unie se nijak nedotknou skutečných příčin dnešní krize, které jsou v zásadě tři: (1) Pracujeme méně, než jaký si představujeme životní standard. (2) Když už něco vytvoříme, necháme si to vzít státními byrokraty, kteří to přerozdělí a vyplývají. (3) Abychom to dohnali, životní standard si udržujeme na dluh.

Zatím se prosazují kroky, které pouze pokračují v maskování, v růstu neproduktivního parazitického sektoru, ve větším přerozdělování a zadlužování. Paradoxní je, že rostoucí masu příživníků musí živit stále menší počet tvrdě pracujících lidí, kteří jsou narůstajícím socialismem vykořisťováni a pochopitelně se začínají bouřit.

Otázkou zůstává, jestli se ještě dokážeme vzpamatovat a vrátit se k principům zdravého ekonomického růstu, tj. k samostatné tvrdé tvůrčí práci, ke spoření a investování. A nebo zda necháme šilence jako Bernakeho v USA nebo Draghiho v Evropě roztáčet tisk peněz, způsobenou inflací (=drahotou) nás okrádat o naše úspory tempem několika procent ročně, a přivést ekonomiku k totálnímu bankrotu.

Chtěl bych doufat v to první. Bohužel se s každým krokem přibližujeme k tomu druhému.

Autor se zabývá fúzemi a akvizicemi v Raiffeisen Investment. Vystudoval ekonomii na University of Cambridge a na Univerzitě Karlově v Praze.

Článek vyšel na autorově blogu <http://prusa.blog.ihned.cz>

Krátce o moralitě kapitalismu

ONDŘEJ TRHOŇ

Často slyšíme, že kapitalismus je nejlepší systém proto, že vytváří největší bohatství největšímu počtu lidí. To je sice pravda, ale je to pouze důsledek toho, že je to jediný morální systém. Pokud jako základní bereme snahu člověka o maximalizaci

svého užítku, poskytuje mu neregulovaný kapitalismus (kde je ekonomika oddělena od státní moci) nejsnadnější cestu jak toho docílit. Nebere mu zbytečně peníze ve prospěch nedefinovatelného obecného dobra a brání jeho základní práva tím, že jej ochraňuje od

jakékoli iniciace fyzického násilí. Nežádá po občanech, aby se obětovali pro dobro ostatních, a je postaven na základní premise, že člověk je sebesředný tvor.

Ondřej Trhoň je student Gymnázia Nový Bydžov

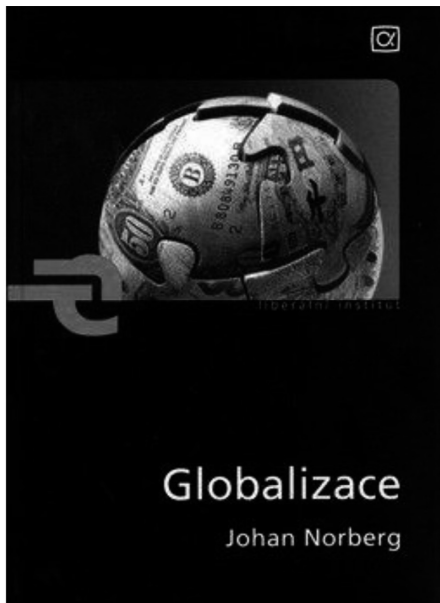
RECENZE: GLOBALIZACE

MARTIN PÁNEK

Taiwan se během jedné generace změnil z dílny na levná trička na zemi, které mají její asijské sousedé co závidět – zemi s vysokým životním standardem, moderními technologiemi a populární destinací pro studenty z celého světa. Velmi chudá Čína zbohatla za poslední generaci tolik, že dnes dokáže vyrábět špičkovou elektroniku. Z islandských rybářů se stali bankéři, ve dřívě chudším Irsku jsou dnes vyšší platy než ve staré dobré Anglii. V Praze už se nestojí fronty na maso, máme k dispozici všechny vymoženosti moderního světa.

Mají tyto příklady něco společného? Pokud ano, můžeme to nějak změřit? Můžeme se poučit a doporučit něco zemím, kde na takovou změnu teprve čekají?

Mladý švédský ekonom Johan Norberg ve svojí knize *Globalizace* jasně odpovídá na všechny tyto otázky jako i na spoustu dalších, které vás nejspíš ani nenapadly. Norbergova analýza je dechberoucí. Nebál bych se říct, že přesvědčivost této knihy si v ničem nezadá s géníem politické ekonomie Frédéricem Bastiatem.

Síla knihy nespočívá jen v brilantní ekonomické analýze, ale zejména v neuvěřitelném množství tvrdých dat prezentovaných jak v textu, tak ve velmi výmluvných grafech.

Zcestovalý Norberg si ke každému problému vybírá ilustrativní příklad z ně-

keré země světa. Na příkladu Prahy tak ukazuje, že cizincům by se sice líbilo, aby Praha zůstala bez McDonaldů, avšak obyvatelé zaostalejších částí světa nechtějí žít ve skanzenu pro potěšení turistů; chtějí prožít plnohodnotný život jako ti, kteří měli to štěstí, že se narodili v „západní“ zemi.

Pokud jste ještě žádnou ekonomickou knihu nečetli, pak Norbergovu *Globalizaci* vřele doporučuji jako ideální literaturu pro ekonomické začátečníky. Pokud již jste světaznalí ekonomové, nepochybně i vy v knize najdete plno zajímavých dat a argumentů.

Pod svým anglickým názvem *In Defense of Global Capitalism* je africké vydání knihy dostupné zdarma v PDF online (<http://www.africanliberty.org/pdf/GLOBAL%20CAPITALISM.pdf>). Johan Norberg před lety také natočil hodinový film jménem *Globalisation Is Good*, kde ve stručnosti prezentuje vybrané aspekty knihy. V přijatelné kvalitě je možno jej zhlédnout na <http://youtu.be/12YDL-Zq8rT4>.

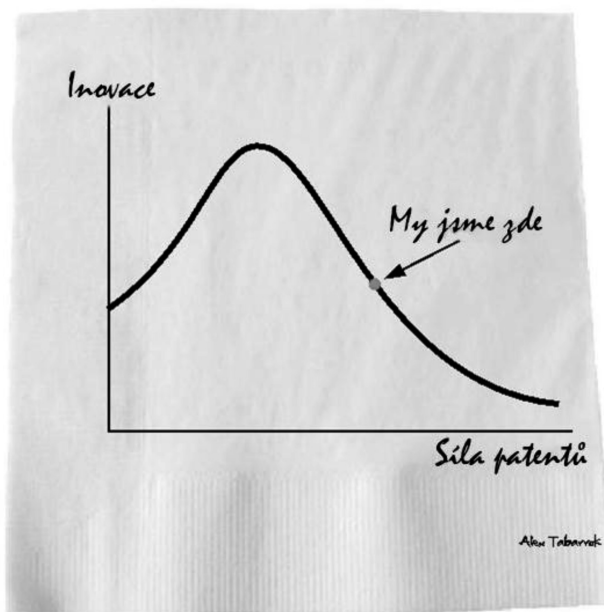
Dvakrát krátce o duševním vlastnictví

MARTIN PÁNEK

Alex Tabarrok, který spolu s Tylerem Cowenem vede populární ekonomický blog *Marginal Revolution*, vydal v loňském roce knihu *Launching The Innovation Renaissance* (Spuštění inovační renesance). V září letošního roku publikoval na zmíněném blogu tento popsání ubrousek, který srozumitelně vysvětluje jeho pohled na dnešní patentovou ochranu.

Jak vtípně poznamenal jeden komentátor: Vážený pane, zjistili jsme, že tento ubrousek významným způsobem porušuje patent č. 897 346 923 457 692 987 23 4 659: „Metoda a diagram pro přesvědčení publika ve výtahu, že politika vlády zašla příliš daleko“, který drží Arthur Laffer.

Slovácké divadlo v Uherském Hradišti uvádí hru *Jak je důležité mít Filipa* autora Oscara Wilda, na čemž by nebylo nic neobvyklého, kdyby ji neuvádělo pod názvem *Jak důležité je ho mít...* Kam se ztratil Filip?

Překladatel Pavel Novák se rozhodl nevyužít překlad Jiřího Zdeňka Nováka z roku 1949, protože podle jeho mínění jazyk překladu již není současný a nevyhovuje. Na svůj nový překlad má právo, takže potud je všechno v pořádku.

Dědicové autorských práv ale tvrdí, že drží práva na onoho Filipa, protože je to autorská invence původního překladatele.

V anglické verzi totiž žádný Filip neexistuje. Ve Wildově originále *The Importance of Being Earnest* vystupuje postava jménem Ernest, což je slovní hříčka se slovem *earnest* (vážený, seriózní).

Absurdnější příklad vlastnictví jednoho slova asi těžko pohledat. Obdobných hříček se jménem v češtině totiž nejde vymyslet příliš mnoho, proto je pravděpodobné, že jiný překladatel by přišel se stejným nápadem. Tedy aspoň pokud by měl Filipa.

O duševním vlastnictví jsme psali v LF např. v říjnu 2000 (Mach, Žamboch: Patent a svoboda) nebo v září 2010 (Smetka: Neefektivní monopol duševního vlastnictví). Český Ludwig von Mises Institut vydal knížku Stephana Kinselly *Obžaloba duševního vlastnictví*, která se problémem zabývá do hloubky.

Jak stát zabíjí chudé

JAKUB SKALA

Jedním z nejčastějších argumentů pro státní zásahy jsou údajné intervence ve prospěch chudých. Stát má chránit chudé, kteří by jinak byli na volném trhu bití. Jak si ale ukážeme, stát to nedokáže dělat jak v praxi, tak ani v teoretické rovině. A dokonce je tomu právě naopak, chudí lidé jsou na tom v důsledku státních zásahů mnohem hůře.

O metanolové kauze už bylo popsáno mnoho papíru, vynikající článek vyšel mimo jiné i na webu mises.cz. Nebudu se tedy detailněji zabývat jejími příčinami, ale pouze se v první části článku podíváme na to, jaké důsledky měly tyto konkrétní státní zásahy na ty, které mají chránit především – na chudé.

Z dostupných informací plyne, že metanol se objevoval výhradně v levnějším alkoholu; proč tomu tak je? Cena zboží na trhu je určena poptávkou a nabídkou; soustředíme se nejprve na poptávku. Existují lidé, kteří jsou za láhev alkoholu ochotni zaplatit řekněme 500 Kč, za což očekávají alkohol vyšší kvality, a lidé, kteří jsou ochotni zaplatit jen 100 Kč, přičemž očekávají kvalitu nižší. Zatímco výrobci dražšího alkoholu si mohou dovolit vyšší náklady, výrobci levnějších lahví musí svoje náklady vtěsnat do nižší částky. Ačkoliv je zřejmé, že oba druhy výrobců se budou snažit svoje náklady minimalizovat, je nasnadě, že výrobci dražšího alkoholu se budou soustředit především na zachování kvality, protože jejich zákazníkům jde právě především o chuť a kvalitu, zatímco výrobci levnějšího spíše na zachování „výkonu“, protože jejich zákazníkům jde spíše o možnost opít se. Odtud tedy plyne i postup při snižování nákladů jednotlivých výrobců.

V našem případě došlo patrně k tomu, že výrobce levnějšího alkoholu, ve snaze ušetřit, omylem zakoupil/prohodil metanol místo etanolu. Inu, chyby se dějí všude a stát se to může. Taková chyba je ale opět pravděpodobnější u levnějšího alkoholu. Proč? Výrobci toho dražšího si mohou dovolit kvalitnější vnitřní kontrolní mechanismy, které mají takovýmto excesům zabránit. Bohatší zákazníci jsou v tuto chvíli lépe chráněni než ti chudší. Na tomto místě „by měl“ nastoupit stát a zkontrolovat

nezávadnost produktů. Proč se to nedaří? Ve zkratce: stát má minimální motivaci kontrolovat řádně a velmi snadno podléhá tlakům nejrůznějších skupin na to, aby kontroloval mizerně nebo vůbec. A o motivaci to celé je.

Levné = nebezpečné?

Bylo by velkou chybou tvrdit, že kdo si kupuje levný alkohol, může něco takového čekat, a tak se vlastně nemá co divit. Jestliže si někdo kupuje nějaké zboží, pak toto zboží musí splňovat deklarovanou kvalitu, jinak se jednoduše jedná o podvod. Nezáleží na tom, jestli je cena nízká nebo vysoká.

Výsledkem státního zásahu v podobě kontroly kvality je naprostá důvěra velké většiny lidí v okolkované lahve alkoholu. Důvěra zcela mylná, nutno dodat. Jenže zatímco bohatí se mohou spolehnout na jiné vnitřní, případně i vnější kontroly, chudí se musí spolehnout na státní kontrolu kvality, která evidentně nefunguje. Nejenže nefunguje v tomto konkrétním případě, ale ani nikdy fungovat nemůže.

Každou činnost, kterou stát provozuje, provozuje neefektivně, tj. špatně a draze. Tímto, jak jsme ukázali na konkrétním případě, nejvíce trpí ti nejchudší. Bohatí mohou (resp. musí) platit za špatnou státní kontrolu a navíc mohou platit i za dobrou soukromou. Chudí to štěstí nemají, a tak jim nezbyvá než spolehnout se na tu drahou a špatnou státní. Výsledky se chť nechtě musí jednoho dne projevit právě na podobné aféře, jako je ta současná metanolová. Za všechny oběti v této kauze nese velkou měrou vinu stát, resp. jeho mizerně fungující kontrolní úřady.

Alternativa

Jaká je tedy alternativa ke státnímu, evidentně selhávajícímu systému? Ten soukromý. Soukromé agentury kontrolující kvalitu zboží, případně služeb. O co méně by jedinci zaplatili na daních, o to více by mohli zaplatit za soukromé agentury kontrolující kvalitu (pravděpodobně prostřednictvím mechanismů, které by si nastavoval sám výrobce spolu s takovou agenturou). Těžko si představit, že do samoobsluhy bude každý chodit s vlastním zástupcem takové

agentury, aby mu kontroloval konkrétní kupované zboží.) Chudí by tedy nově měli k dispozici peníze, za které by si mohli nechat zkontrolovat kvalitu lépe a levněji.

Na tomto místě se jistě vyrojí celá řada připomínek, proč „by to nefungovalo“. Zde je nutné zmínit, že liberalismus nepočítá se vznikem nějakého nového bezúhonného člověka, který bude činit vždy jen to nejlepší pro své spoluobčany. Svět není plný andělů a nebude, ať bude míra státního přerozdělení jakákoliv. Ale to je právě ten důvod, proč soukromý sektor funguje lépe než státní.

Zprv, soukromá agentura kontrolující kvalitu (příp. výrobce) nese v právním státě následky svého konání. Jestliže tedy potvrdí kvalitu nějakého zboží, řekněme alkoholu, pak v případě, že tento alkohol bude ve skutečnosti obsahovat vysoce jedovatý metanol, budou oběti, případně jejich příbuzní, vymáhat po agentuře odškodné. To u státu jednak neplatí, a i kdyby to platilo, pak náklady na odškodné ponese úplně někdo jiný než kontrolaři. Motivace kontrolorů pracovat efektivně je tedy v soukromém sektoru mnohem vyšší než ve státním. Zadruhé, zisky soukromé agentury jdou vlastníkům, potažmo zaměstnancům, mají tedy motivaci co nejvíce vydělávat, čehož mohou dlouhodobě dosáhnout jedině tak, že budou co nejvíce uspokojovat potřeby zákazníků, tj. provádět správné kontroly. To u státních zaměstnanců opět zjevně neplatí. Soukromé firmy soutěží o zákazníky na konkurenčním trhu, musí nabízet lepší kvalitu než konkurence. Stát má monopol. Takhle by se dalo pokračovat dále. Výsledkem je, že stát má tedy mnohem menší motivaci fungovat efektivně, což se bohužel projevuje na výsledcích.

Vždy může dojít k chybě a vždy budou existovat lidé, kteří se budou snažit ošidit nastavená pravidla a podvodem vydělat peníze na neznalosti zákazníků. V takovém systému, kde budou fungovat soukromé agentury kontrolující kvalitu zboží a služeb, bude mít podvod a šlendrián mnohem menší šanci na úspěch, než má dnes.

Jakub Skala je předsedou Ludwig von Mises Institutu Česko & Slovensko, <http://mises.cz>

(NEJHLOUPĚJŠÍ) VÝROK MĚSÍCE

„Podáme ústavní stížnosti kvůli sKartě. Je to vážný zásah do soukromí lidí. Nutíte je k tomu, co nechtějí dělat.“

V Otázkách Václava Moravce to řekl místopředseda ČSSD Lubomír Zaorálek. Škoda, že si tento výrok nevzal k srdci a nepodá ústavní stížnost na zákony přijaté nejen za vlády ODS, ale i za vlády ČSSD. Drtivá většina z nich totiž nutí lidi dělat něco, co dělat nechtějí.

Kartel zlodějů

GODFREY BLOOM

Pane předsedající, zdanění jako koncept se za posledních 3000 let příliš nezměnilo, že? Bohatí a mocní kradou peníze obyčejným lidem, aby sami sobě zajistili pohodlnější život. Kde nastala v moderní době změna, je, že daně jsou teď „pro dobro zdaněných“ – že jsme zdanění pro bono (lat.: pro veřejné blaho).

V řádu zachování tohoto mýtu vymýšlíme pravidelně paniky, abychom lidi vyděsili, a ti se podřídili. Poslední touto panikou je samozřejmě ta, že když nevyplázneme peníze na zelené daně, všichni se uvaříme k smrti.

To připomíná středověká náboženství, že ano, která hrála stejnou hru: zaplat,

nebo shoříš v pekle. Daňová harmonizace je koncept vysněný moderní politickou třídou, aby se ujistila, že žádná vláda nebude od svých občanů krást příliš málo. Takový kartel zlodějů, chcete-li.

Mohu navrhnout, že pokud skutečně chcete daňovou harmonizaci, tak ať jsou Komise a byrokrati zdanění stejně jako voliči, ať nesou stejné daňové břemeno jako my ostatní, dřív než voliči vezmou tenhle parlament jedním šturmem a pověsí nás na sloupy, na což mají plné právo.

Godfrey Bloom je europoslancem za UKIP. Článek je záznamem jeho projevu na půdě Evropského parlamentu.

Být jenom nejlepší ve státní maturitě vám bude v životě k ničemu. Nabízíme víc.

ZVEME VÁS NA DNY OTEVŘENÝCH DVĚŘÍ
WWW.PORG.CZ

GYMNÁZIUM
A ZÁKLADNÍ
ŠKOLA

PORG
Libeň

Nový
PORG

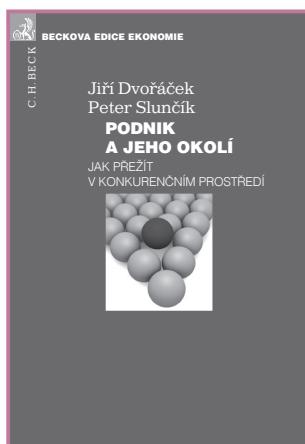
PORG
Ostrava

Nakladatelství **C.H. BECK**

- Základní pojmy, kategorie a zákony související s analýzou makroekonomického okolí
- Analýza mikrookolí, analýza konkurence a konkurenční schopnosti, základní konkurenční strategie
- Národní okolí, průmyslová politika a konkurenceschopnost ekonomiky
- Globální okolí, důsledky, rizika, asymetrie globalizace

Brožované, obj. č. BEK 44
192 s., 440 Kč

- Řízení výroby v kontextu strategického řízení firmy
- Hierarchická struktura řízení výroby
- Progresivní koncepty řízení výroby (např. MRP, OPT, JIT, Six Sigma, lean management)
- Moderní přístupy k řízení výrobních nákladů

Brožované, obj. č. BP 104
176 s., 430 Kč

Publikace lze objednat s 5% slevou v e-shopu na adrese www.beck.cz, nebo písemně na adrese: Nakladatelství C. H. Beck, Řeznická 17, 110 00 Praha 1
tel.: 225 993 959, fax: 225 993 920, e-mail: beck@beck.cz

